

Sensorveiledning, pol1002 Innføring i statsvitenskap: Off. politikk og administrasjon, vår 2016

Del I (50 pst)

Temaet for oppgaven er pengepolitikk, som utgjør en del av stabiliseringspolitikken. Hensikten med slik politikk er å utjevne konjunktursvingninger, særlig i forbindelse med tilbakegang og kriser. De to andre delene av stabiliseringspolitikken er finanspolitikk og inntektspolitikk.

Pensumdekning er Økonomi og politikk i hovedsak del 2, og spesielt *kapittel 5* (ss. 177-219). Stabiliseringspolitikk, inkludert pengepolitikk, har også vært behandlet i flere forelesninger.

Oppgaven kan deles inn i tre delspørsmål, hvor særlig det siste spørsmålet kan være noe krevende. Også begrepet *regime* i første delspørsmål kan noen ha vanskeligheter med å forstå.

«Redegjør kort for hva som menes med pengepolitikk og forklar hvilke hovedtyper av regimer som finnes for denne typen politikk.»

Starten med definisjon av pengepolitikk bør de fleste kunne få noe ut av. Det siktes særlig til myndighetenes – i Norge sentralbankens – *påvirkning av den kortsiktige renten* – det vil si renten for kort løpetid (alternativt tilgang på *likviditet* – hvor volumendringer vil slå ut i pengemarkedsrenten).

Det er *to hovedtyper av regimer* – styring etter henholdsvis *valutakurs- og inflasjonsmål*. Dette kan uttrykkes også som vektlegging av henholdsvis ekstern og intern stabilitet. I Norge hadde vi ilt. Andre halvdel av 1990-årene en glidende overgang fra valutakursmål – med fast eller stabil valutakurs – til inflasjonsmål – med et mål om lav og stabil inflasjon. Formelt skjedde endringen i 2001. Det kan være naturlig å ha med noe historikk her, men merk at det ikke er spurt etter dette. I tillegg vil noen kanskje ta med noen varianter av de to hovedtypene av styringsregimer. Dette kan være egnet til å få fram forskjellene på de to hovedtypene av regimer.

«Redegjør så for hvordan pengepolitikk føres i Norge, og diskuter noen muligheter og utfordringer i forbindelse med slik stabilisering av økonomien.»

Hensikten med denne delen er å måle kunnskap om hvordan pengepolitikk føres i praksis i Norge, samt kunnskap om noen viktige hensyn som må ivaretas i forbindelse med slik politikk. Stikkord kan her være valutakursutvikling som følge av rentepolitikk, påvirkning i forhold til lønnsoppgjør gjennom forventninger som skapes om fremtidig inflasjon og mye mer. Dette kan gjøres på flere vis.

«Hvordan kan pengepolitikk tenkes å virke i forhold til andre deler av stabiliseringspolitikken?»

Hovedpoenget er her at pengepolitikk må ses i sammenheng med de øvrige delene av stabiliseringspolitikken (jf. ovenfor). Ulike tilnærminger kan velges. Spørsmålet som stilles er åpent og krevende, og det er nødvendig å tenke selvstendig. Gode svar bør premieres, samtidig som det ikke skal trekkes særlig for besvarelser som er knappe eller noe mindre gode på dette delspørsmålet.

Det må tas hensyn til at studentene i emnet stort sett er i første studieår og at dette emnet ikke har krav til forkunnskaper. Dette kan løses ved å premiere kandidatene som utmerker seg positivt heller enn å legge vekt på å trekke de som har fått med det vesentlige men kan være noe mindre presise.

DEL 2

Oppgave 1:

Gjør kort rede for 4 av 6 begreper (maksimalt en halv side pr. begrep):

a. Den segmenterte stat

Den segmenterte stat beskriver et politisk system som er en samling av segmenter eller beslutningsarenaer, der hvert segment kan beskrives av: a) hvilke deltakere som anses som legitime, hvilke problemstillinger, verdier og situasjonsoppfatninger som oppfattes som sentrale, hvilke typer kunnskap som defineres som ekspertise og b) ved sine spilleregler og sine rutiner for problem- og konfliktløsning.

b. Det institusjonelle perspektiv

Organisasjonene har egne institusjonelle regler, verdier og normer som gjør at de har en selvstendig innflytelse på atferden til de ansatte, og at de ikke automatisk tilpasser seg styringssignalene fra ledere. Begrepet «institusjon» og «institusjonell» har m.a.o. en helt annen betydning enn når vi i dagligtale bruker «institusjon» om f.eks. et sykehus, en skole e.l. Det er to sentrale tilnærminger i det institusjonelle perspektivet: kulturperspektivet og myteperspektivet.

c. Usynlige velferdsordninger

Dette er velferdsordningene som skjer i form av ”skattesubsidier” (fradragssystemet), og velferdsgoder som man mottar gjennom arbeidskontrakten, såkalte frynsegoder; f.eks. gratis trening. Disse formene for ”skattevelferd” og bedriftsvelferd er selvsagt en form for privatisering og fragmentering av velferdsstaten som særlig kommer de velstående gruppene i samfunnet til gode.

d. Europakommisjonen

Kommisjonen er det nærmeste vi kommer et regjeringsapparat i EU, med sine hovedfunksjoner knyttet til det vi forbinder med den utøvende makt: forberede og legge fram saker, spesielt lov- (direktiv-) og budsjettforslag, for de lovgivende organene, og iverksette eller overvåke iverksettingen av vedtakene fra disse organer.

e. Horisontal maktfordeling

Makt- og kompetansefordelingen innenfor ett styringsnivå; dvs. hvordan makten skal fordeles mellom statsorganene. Den moderate varianten skiller mellom lovgivende, utøvende og dømmende makt, og bygger på den klassiske liberale doktrinen om maktfordeling som vi kjenner fra Montesquieu og Locke (checks and balances). Den ekstreme varianten av maktfordeling finner vi i systemer der alle statsorganene er valgt uavhengig av hverandre, med atskilte oppgaver og evt med mulighet til å nedlegge gjensidig veto mot hverandres vedtak, f.eks. USA.

f. Inkrementalismen

Forbindes i første rekke med den amerikanske statsviteren Charles Lindblom, OG kan oppsummeres som ”usammenhengende trinnvis vekst”, eller ”de små skritts politikk”. Kjernen i teorien er følgende: beslutningstakere tar bare hensyn til de forholdene, de verdiene og de mulige konsekvensene som har direkte betydning for dem, og som bare i liten grad avviker fra den eksisterende tilstand. Endringene av offentlig politikk vil derfor bare være marginale: det som skjer i morgen vil ikke være radikalt forskjellig fra det som alt finnes i dag.

Oppgave 2:

- a. Gjør rede for styringsprinsippene «New Public Management» og «samstyring», og drøft fordeler og ulemper disse innebærer sammenlignet med en tradisjonell hierarkisk styringsmodell.

Pensum: Røiseland & Vabo (2012). Vi har hatt to egne forelesninger om NPM og samstyring, og det er også sentralt i pensum, så dette bør være kjent stoff. Vi bør derfor forvente at kandidatene kan gjøre godt rede for disse to styringsprinsippene.

Et minstekrav her bør være at man har fått med seg at begrepet NPM har vokst fram som en samlebetegnelse på det omstillings- og fornyelsesarbeidet som har funnet sted innen offentlig sektor i en rekke vestlige land i løpet av de siste 30 årene, har som ett av sine viktigste mål å øke effektiviteten i offentlig sektor, og at det er en type reformer som har som fellestrekk at man anvender prinsipper fra privat sektor i styringen av offentlig sektor. Enkelte besvarelser vil nok også trekke inn «post-NPM», dvs. reformene som vokste frem som et slags forsøk på å modifisere NPM, med vekt på økt sentral styring og samordning.

Samstyring er et mer ullent begrep, og vil muligens by på litt større vanskeligheter for mange. Et viktig poeng som man bør ha fått med seg er at dette regimet ikke overtar for de to andre – dvs. offentlig administrasjon og NPM – men representerer et supplement . Samstyring kan oppfattes som en reaksjon mot den omfattende spesialiseringen og desentraliseringen som ble oppmuntret av NPM, der ideen var at mer selvstendige enheter eller selskaper ivaretok oppgavene bedre enn store multifunksjonelle forvaltningsenheter. Selve kjernen i samstyring er at offentlig politikk utvikles og iverksettes gjennom strukturer som er annerledes enn de klassiske, dvs. de som bygger på hierarki og et entydig over- og underordningsforhold mellom aktørene; i stedet finner samstyring sted gjennom strukturer der ulike, men mer eller mindre likeverdige aktører samhandler i forbindelse med en eller annen oppgave.

Utfordringen for mange blir nok å drøfte fordeler og ulemper ved de to modellene kontra en hierarkisk styringsmodell, så her kan vi gjerne legge lista litt lavere og godta ulike tilnærminger. Siden samstyring inneholder elementer av NPM vil nok flere besvarelser se disse to «modellene»

i sammenheng, noe som er fornuftig. Et godt utgangspunkt for drøftingen vil være boks 1.3 i Røiseland og Vabo, der samstyring sammenlignes med hierarki og marked langs noen sentrale dimensjoner: formål, kontroll, det offentliges rolle, nødvendige ressurser og teoretisk utgangspunkt.

b. Drøft fordeler og ulemper ved kommunalt selvstyre.

Dette er også en veldig bred og generell oppgave, og vi bør derfor være åpne for ulike løsningsforslag. Pensum er Fiva m.fl. (2014).

Når vi snakker om behovet for kommunalt selvstyre er det naturlig å ta utgangspunkt i de tre klassiske målene/motivene for offentlig produksjon av tjenester: *effektivitet, demokrati og nasjonale hensyn*.

Når det gjelder effektivitet er det fint om kandidatene kan skille mellom de tre typene av effektivitet som er gjennomgått i forelesningene: allokeringseffektivitet, kostnadseffektivitet og dynamisk effektivitet. *Allokeringseffektivitet* innebærer at tjenestene får en utforming og et volum som er godt tilpasset befolkningens preferanser i ulike deler av landet, og at det også tilpasses endringer i preferanser over tid. Her står Oates' desentraliseringsteorem sentralt: kommunene kjenner innbyggernes preferanser best, og vil derfor være best egnet til å utforme et tjenestetilbud som gjenspeiler disse preferansene. *Kostnadseffektivitet* forutsetter derimot et visst befolkningsgrunnlag for å få til en deling av kostnadene mellom flest mulig brukere, og forutsetter derfor en tilpasning mellom kommunestørrelsen og de oppgaver kommunene skal løse. *Dynamisk effektivitet* har med evnen til å fornye og omprioritere de kommunale tjenestetilbudene og til å omstille og utvikle organisasjonene for å utnytte teknologi eller for å løse nye oppgaver. På den ene side er det naturlig å regne med at en desentralisert forvaltning er mer innovativ enn en sentralisert styringsform: lokale enheter kan fungere som en form for testlaboratorier, løsninger kan prøves ut i mindre skala, noe som gjør at endringene fremstår som mindre dramatiske og selvfølgelig møter mindre motstand. På den annen side kan staten sette inn flere ressurser på utviklingsmiljøer og forskning, og er trolig mer effektive til å spre resultater av innovasjon.

Når vi snakker om demokrati, er det hensynene til politisk deltagelse og maktfordeling som er sentrale. Kommunalt selvstyre kan stimulere til politisk debatt og deltakelse ved at innbyggerne får en arena hvor de kan definere, debattere og løse problemer som oppstår i nærmiljøet, og bidrar også til opplæring og rekruttering av politikere til de nasjonale beslutningsarenaer. Problemet er selvsagt at velgerne er mer interessert i rikspolitikken enn lokalpolitikk. Når det gjelder maktfordeling vil lokale beslutningsnivåer kunne være en motvekt mot maktkonsentrasjon på statens hender; dvs. et vern mot utvikling i totalitær retning.

Det trekkes også opp om kandidaten er i stand til å skille mellom de tre ulike nasjonale hensynene: paternalisme, makroøkonomisk styring og geografisk likhet. Paternalisme innebærer at staten påtvinger kommunene nasjonale prioriteringer for å sikre likebehandling av innbyggerne innad i den enkelte kommune: på den måten kan staten forhindre at det i noen kommuner oppstår maktovergrep eller vilkårlighet i behandlingen av bestemte grupper eller enkeltpersoner. Staten har videre visse makroøkonomiske mål: økonomisk vekst, full

sysselsetting, balanse i utenriksøkonomien, holde prisstigningen på et forsvarlig nivå osv. Det er derfor viktig å ha en viss styring med kommunenes økonomiske disposisjoner, noe som trekker i retning av en sterkere sentralisering. Geografisk likhet er et av de viktigste nasjonale hensyn: borgerne skal ha krav på samme muligheter uavhengig av geografisk tilhørighet; dvs. alle innbyggere skal ha tilgang på samme standard på tjenestetilbudet uansett hvilken kommune de bor i. I praksis er det selvsagt ikke slik, siden skattefundamentet og inntektsgrunnlaget i de enkelte kommuner varierer relativt mye. Likhetsargumentet taler helt klart mot kommunal oppgaveløsning.

Mange besvarelser vil nok trekke inn den pågående debatten om kommunereformen, noe som er høyst relevant, men her er det viktig å se opp for besvarelser som er ren «synsing» basert på avislesing og nyhetsoppdrag.